דער פרינץ אין דער הויפּט שטאדט

(פון אונזער ספּעציעלער קארעספּאנדענט) י. ל. וואהלמאן (תל אביב)

נאכדעם ווי לארד רעדינג האט שוין געהאט געזעהן די ריין אידישע שטאדט תל אביב, איז ער אויף צו מארגענס געפאהרען קיין ירושלים, וואו ער איז דער גאסט פון דעם היי־קאמישיאנער, גענעראל וואקאפּ.

אין דעם זעלבען טאג באלד נאך מיטאג, האט לארד רעדינג צוזאמען מיט זיין פרוי בעזוכט די כותל המערבי. עס האט זיי אהין בעגלייט אין נאמען פון דער רעגיערונג דער ירושלימער וויצע־גאווערנאר, מר. פאלמען.

ווען זיי זיינען אהין געקומען האט דער עולם מתפללים גראדע געהאלטען ביי דער שטילער 'שמונה עשרה" פון מנחה. דער הויכער גאסט מיט זיינע בעגלייטער האבען אפּגעווארט פון דער ווייטענס ביז נאכ'ן דאוונען. און דאן זיינען זיי צוגעגאנגען צו דער כותל המערבי.. גראדע האט זיך דארטען געפונען דער ראבינאטו־מיטגליעד, הרב יצחק ארענשטיין. מר. סאלמען האט דעם רב ארענשטיין פארגעשטעלט פאר רעדינגען מיט זיין פרוי, און יענער האט זיך גענומען אויספרעגען ביים רב פרטים וועגען דער תפלת מנחה, צו די דאזיגע תפלה ווערט ביי דער כותל־מערבי געדאוונט ווי געוועהנליך, אדער מיט אן אנדערען נוסח.

אויף צו מארגענס האט לארד רעדינג בעזוכט דעם אמאר־מעטשעט, וועלכער שטעהט אויפ'ן ארט פון דעם בית המקדש אויפ'ן בארג מוריה. ער האט אויך אפּגעשטאט א וויזיט דער בעקאנטער קריסטליכער קירך אין בית לחם. דארטען וואו לויט דער לעגענדע איז אמאל געשטאנען די שטאל פון קריסטוס געבורט.

דער נציב העליון האט לכבוד איהם איינגעארדענט צוויי פאראד־מיטאגען, צו וועלכע עס זענען געווען פארבעטען דר. מאגנוס, נאוואמייסקי, דר. ארלאזאראוו, און אויך דער הויכער אידישער בעאמטער מרדכי נוראק. אלע זיינען זיי געווען מיט די פרויען.

צו מארגענס האט דער נציב העליון בעגלייט דעם הויכען גאסט אויף זיין אויספלוג צום ים המלח. עס איז בכלל געווען אינטערעסאנט צו זעהן מיט וועלכען רעספּעקט לארד רעדינג איז געווען טראקטירט דורכ'ן נציב העליון, און דורך די העכסטע רעגיערונגס בעאמטע.

אויך דאס אידישע ירושלים האט ניט געשוויגען, און יעדע פרייע מינוט פון לארד רעדינג איז געווארען אויסגענוצט כדי צו ווייזען איהם אונזער ארבייט, און כדי צו ערקלעהרען איהם אונזער לאגע, מיט די אלע מכשולים וואס מיר האבען אויף אונזער וועג.

און דער אמת מוז געזאגט ווערען דאס לארד רעדינג האט זיך גאנץ היימישליך געשפּירט אין דער אידישער סביבה. עס האט ביים דאזיגען אלטען ענגלישען מלוכה־מאן פּלוצלינג זיך דערווארעמט דער פארבארגענער אידישער פונק .עס האט זיך ביי איהם ווי אויפגעטויעט די ענגלישע שטייפקייט מיט דער אפיציעלער צוריקגעהאלטענקייט. און עס איז פּלוצלינג פאר אונז ערשיענען אן אייגענער ברודער, א איד וועלכער הייסט "דניאל בן יוסף"...

אויפ'ן פייערליכען באנקעט וועלכען מען האט פאר איהם איינגעארדענט אין ירושלים, האט מען איהם ערקלעהרט דאס מען שרייבט איהם איין אין "ספר הזהב" (אינ'ם גאלדענעם בוך פון אידישען נאציאנאל פאנד). דער הויכער גאסט האט דאן געבעטען דאס מען זאל פריהער איינשרייבען זיין געבוירענעם אידישען נאמען "דניאל בן יוסף" און ערשט שפּעטער זאל מען צוגעבען "מארקיז לארד רעדינג...

ביים טיש איז לארד רעדינגס שכן פון רעכטס געווען אונזער אוסישקין, האט ער איהם גלאט אזוי, כלאחר יד מכבד געווען מיט א זעהר אינטערעסאנטע "תורה־לע". וועלכעס ווערט אגב איצטער נאכדערצעהלט אלס א זעהר געלונגען ווארט.

— אין דער געשיכטע פון אידישען פאלק — זאגט איהם אוסישקין — זענען בעקאנט בלויז דריי משנה־למל'ס (וויצע קעניגען) ביי פרעמדע פעלקער: יוסף הצדיק איז געווען וויצע קעניג פון עגיפּטען, מרדכי הצדיק איז געווען וויצע קעניג פון פרס ומדי, און דו ביזט געווען וויצע קעניג פון אינדיען. געה זשע אויך דו אין די וועגען פון יענע צוויי, און אויך דיין נאמען וועט פארשריבען ווערען אין דער אידישער געשיכטע אלס "צדיק"...

ווי געזאגט איז דאס געווען פון אוסישקינען בלויז א 'שיחת חולין", א ווערטעל אויפ'ן ארט. א חוץ דעם האט אוסישקין שפּעטער געהאלטען אן אויספיהרליכע רעדע ביים טיש, א רעדע וועלכע האט אויפ'ן הויכען גאסט געמאכט א זעהר שטארקען איינדרוק.

אוסישקין הויבט אן זיין רעדע פון דעם 50 יעהריגען יובילעאום וואס פאלט אויס היי יאהר זייט דער באוועגונג פון "חיבת ציון'. ער געהט איבער צו הערצלס פּאליטישען ציוניזם, צו דער באלפור דעקלאראציע, סאן רעמא, און שפּעטער געהט ער צו צום סאמע עיקר, צו דער גרויסער האפנונג וואס יעדער איד האט געהאט אין הארצען אהער קומענדיג אין ארץ ישראל. מיט דער פעסטער אמונה וואס יעדערער פון אונז האט געגלויבט, דאס אלע פעלקער מיט גרויס בריטאניען אין דער שפּיץ, וועלען אונז צוהעלפען אויף אונזער שווערען בעפרייאונגס וועג...

אוסישקין האט בטבע פיינט זיידענע הענטשקעס מיט פּאליטישע דריידלעך. ער האלט ניט פון האלבע ווערטער און פון דונקעלע רמזים. אוסישקינס שפּראך איז קלאהר און אפענהערציג און ער רעכענט אויס פאר'ן הויכען ענגלישען מלוכה־מאן דעם גאנצען צעטעל חטאים, וואס ענגלאנד האט געגען אונז געטאן. זייט זי האט די בריטאנישע פאהן ארויסגעהאנגען איבער ארץ ישראל ביז'ן היינטיגען טאג...

פיער בלוטיגע פּאגראמען האבען מיר דא געהאט במשך די דרייצעהן יאהר פון דעם ענגלישער הערשאפט; לויט'ן מאנדאט דארף די רעגיערונג צושטעלען צו אונזער רשות די ליידיגע שטחים באדען פון לאנד. פאקטיש אבער איז ניט נאר וואס אזא זאך האט לגמרי ניט פּאסירט, נאר די רעגיערונג האט זיך ערקלעהרט מיט איהר וויס־בוך צו ווערלען אונז באגרעניצען אין פרייען קויפען ערד.

טראנסיארדאניען וועלכעס איז אין היסטארישען, עקאנאמישען, און עטנאגראפישען זין א טייל פון ארץ ישראל איז פאר אונז לגמרי פארשלאסען. דאסגלייכען איז די אימיגראציע פון אידען אהער אין לאנד מורא'דיג געשווערט, אזוי אז עס איז כמעט ניט מעגליך אז א איד זאל קענען אהער קומען.

אוסישקין שטעלט זיך אויך אפּ אויף דעם בלבול פון אונזערע שונאים, באשר אז מיר פארטרייבען די אראבער פון לאנד. ער בעט דעם הויכען גאסט אז ער זאל זיך מטריח זיין ארופּפאהרען קיין עזה און באר שבע, וועט ער זעהן וועלכע ריעזיגע שטחים באדען וואלגערן זיך פארווארלאזט און וויסט. דאן ווען אין די ערטער פון דער אידישער קאלאניזאציע זענען אויך די אראבער אויפגעריכט געווארען....

בנוגע אונזערע שלום באציהונגען צו די אראבער — זאגט ווייטער אוסישקין, — האבען מיר פון דעם ערשטען טאג עס זיי פּראפּאנירט. און געשטערט האבען עס גראדע די דאזיגע גרופּע אראבער וועלכע בעקומען זייער חודש'ליכען געהאלט פון דער רעגיערונג.

— איך קאן ניט מעהר מאריך זיין — פארענדיגט אוסישקין זיין רעדע — אבער איך וויל דא דו — אלס גרויסער זוהן פון אידישען פאלק — זאלסט וויסען די לאגע: די צייט איז קורץ, און אויב דאס מיר ווילען ניט פארשפּילען אונזער גאנצע צוקונפט, מוז אונזער גאולה פּראצעס געטריבען ווערען מיט א פארשנעלערטער טעמפּא. מיר ווילען דאס דו זאלסט אונזערע פאדערונגען ברענגען מיט זיך צו דער גרויסער ניט אידישער וועלט. און אפילו אויך צו דער אידישער. זאל די גאנצע וועלט וויסען אין וועלכער שווערער לאגע מיר געפינען זיך און איין גאט ווייסט וואס עס ערווארט אונז אין דער נאהענטער צוקונפט...

עס האט אויך בן צבי געהאלטען אן אינטערעסאנטע רעדע. אויך יוסף מיוחס האט גערעדט גאנץ שעהן. דר. ארלאזאראוו האט גערעדט אויף ענגליש, וואס האט ארויסגערופען גרויס אונצופרידענהייט ביים אנוועזענדען עולם. מען האט דאס געהאלטען פאר אונטאקטיש.

לארד רעדינג אין זיין ענטפער דערמאהנט קודם כל די "קשיות" ביים סדר וואס ער פלעגט פרעגען ביים טאטען אלס קליינער אינגעל. ובנוגע דער עצם זאך האלט ער פאר איבערטריבען די אונרוהיגקייט בנוגע דער צוקונפטיגער לאגע אין ציוניזם. עס איז זיכער דאס עס זענען נאך פאראן גרויסע מכשולים און שוועריגקייטען אויפ'ן וועג וועלכע מוזען בעזייטיגט ווערען .און דאס האלט ער אייגענטליך טאקע פאר דער נאהענטסטער אויפגיבע. ער איז איבערצייגט דאס עס וועלען אויסגעזוכט ווערען די וועגען פון בעזייטיגען די אלע שוועריגקייטען און מכשולים.

די דאזיגע לעצטע ווערטער שטרייכט דער הויכער גאסט אונטער מיט א ספּעציעלער אינטאנאציע, און דערוועהענדיג דאס דער אנוועזענדער עולם צופלאמט זיך און גרייט זיך צו צום הערען פון איהם עפּעס פּאזיטיוועס אויפ'ן דאזיגען געביעט, ווי אזוי אייגענטליך עס וועלען קענען בעזייטיגט ווערען די מכשולים — האט ער באלד געמאכט א קנייטש, און

(פארזעצונג אויף פּיידזש 3)

חיות־מיקראבען־פלאנצונגען :-:

פון דר. מ. פּיוניק.

שוין מיט יארען צוריק, איידער די וויסענשאפט האט געמאכט איהר גרויסען פארשריט אין די לעצטע הונדערט יאהר, און אויך אין דעם אנפאנג פון דעם צוואנציגסטען יאהרהונדערט האט מען שוין דאן באמערקט דאס א גרויסע און שטארקע שייכות עקזיסטירט צווישען דער טהיר־וועלט אין וועלכער עס ווערען אריינגערעכענט אלע חיות און אויך דער מענש און דער וועלט פון פלאנצונגען אונטער וועלכער עס ווערען אריינגערעכענט אלערליי בוימער, גרינסען, גראזען א. ז. וו.

חיות פארשאפען אזא גאז וואס רופט זיך אן "קארבאניק עסיד" און גיבען נאהרונג צו פלאנצונגען אין דער פארמע פון מיסט אדער צואה וואס ווערט פארשפּרייט איבער די פעלדער אום צו מאכען זיי פעט.

פון דער אנדער זייט א דאנק די פלאנצונגען נאהרען זיך די חיות אויף זייערע ארגאנישע שטאפען פון וואנען זיי קריגען דעם "זויער שטאף" אהן וועלכען גאז זיי קענען ניט אטהעמען און ניט לעבען אפילו קיין פינף מינוטען.

מיט א צייט שפּעטער, מען קען זאגען אין די לעצטע יאהרען האט מען אנערקענט דעם פאקט דאס מען מוז זיך רעכענען מיט א דריטע ספערע פון לעבען און דאס מיינען מיר דער "באצילען וועלט".

ווען א חיה פגר'ט לאמיר זאגען אדער להבדיל א מענש שטארבט און זיין קערפּער ווערט באגראבען אין דער ערד, קומען דאן די באצילען און "רעדוצירען" אדער צוברעקלען עס אויף איינפאכע סובסטאנצען פון וועלכע דער קערפּער איז געווארען צוזאמענגעשטעלט. די הויפּט פון דיעזע שטאפען זיינען די "ניטרייטס" אדער שטיק־שטאפען וועלכע די פלאנצען נעהמען אריין אין זיך און אסימילירען זיי און שפּעטער ווען זיי וואקסען אויף פארשאפען זיי אונז דעם עסען מאטעריאל.

דער מיקראב האט אויך אנאנדער נוצען. עס מאכט פאר אונז געשמאק און בעטעמט געוויסע עסען פּראדוקטען פון חיות און פלאנצונגען און זיי זיינען די פאלגענדע : דער זאפט פון דעם גרייפּ אדער וויינטרויב ווערט דורך דאס ווירקונג פון דעם מיקראב פארוואנדעלט אין וויין און מיר האבען א גוטען געטראנק.

דער עקסטראקט פון מאלץ ווערט טראנספארמירט אין ביער.

פון רויע קרויט ווערט "זויער קרויט'.

פון עפּעלס ווערט סיידער.

קאפיר — א בעריהמטער געטראנק וואס ווערט געמאכט אין קאווקאז ווערט מאנופעקטירט פון מילך דורך א געוויסען מיקראב.

לעבען און טויט.

פון א וויסענשאפטליכען שטאנדפּונקט קענען מיר באהויפּטען דאס אין דער וועלט אין וועלכער מיר לעבען געהט גאר ניט פארלארען. אלעס געהט אן אין א קרייז אדער תקופה. די ענערגיע איז דא די גאנצע ,זי ווערט מעהר ניט צו געוויסע צייטען און פּעריאדען טראנספארמירט אין אנדערע פארמען וועלכע זיינען אפטמאל זעהר שווער צו דערקענען.

מיר ווילען עס דא אילוסטרירען. די בהמה צום ביישפּיל עסט גראז, קליינע פּאטייטאס. זי גיט ארויס מילך פּוטער קעז. זי גיט אויך ארויס צו דער זעלבער צייט צואה, וואס ווערט געמישט מיט שטרוי און מען פארשפּרייט עס אויף די פעלדער. הויבט אן צו וואקסען האבער, ווייץ, גראז, פלאנצונגען, גרינסען. די בהמה עסט זיי אויף, און דער זעלבער פּראצעס הויבט זיך אן איבעראנייעס.

דער מענש עסט די פלייש פון דער קוה. דאס איז ביי אונז א געוועהנליכע זאך, מיר האבען זיך אזוי צוגעוואוינט דערצו דאס מיר קוקען דארויף גלייכגילטיג .אבער ווען מיר זאלען זאגען אז די בהמה עסט אויף דעם מענשען וועט איהר דאך לאכען און מאכען חוזק דערפון. מען קען דאס אבער ערקלעהרען אויף דיעזען אופן.

לאמיר זאגען צום ביישפּיל עס איז געווען אמאל אן אלטער פארלאזענער בית עולם. די שטיינער זיינען איינגעזונקען און קיין שפּור איז געבליבען פון דעם אלטען בית חיים. די ביינער פלייש און בלוטען פון די טויטע זיינען שוין לאנג צופוילט און צוגאנגען און האבען פעט געמאכט דאס שטיקעל לאנד.

קומט צוגעהן א פארמער, צואקערט דאס ערד און פארזייט ווייץ, גערשטען, האבער, גראז. די גראז וואקסט אויף. קומט צוגעהן די בהמה און עסט עס אויף.

דאס מיינט צו זאגען גאר ניט ווערט פארלארען אין דער נאטור; עס געהט איבער פון איין פארמע צו א צווייטער וועלכע איז פאר אונז גאנץ אפט זעהר שווער צו דערקענען און מיר רופען דאס לעבען און טויט.

פּאסטור

דיעזער גרויסער פארשער און דענקער רעכענט זיך מעגליך דער גרעסטער "בענעפאקטאר" אדער וואהלטהעטער וואס די מענשהייט האט ווען ארויסגעבראכט אין איהר לאנגער און גרויסער היסטאריע.

ער האט ארויסגעבראכט און עטאבלירט דעם פּרינציפּ דאס מיקראב־ארגאניזמען שפּיעלען א גרויסע ראליע אין דעם פּראצעס פון ברויזען און פוילען. און ווען מען האט דיעזע טהעאריע פעסטגעשטעלט איז שוין דאן געווארען מעהר ניט ווי א טראט אדער שפּאן צו דעם פּראבלעם פון אנשטעקונג און קראנקהייטען. דאס מיינט מען האט זיך אנגעשטויסען אויף דער אידעע דאס באצילען ווירקען אויף די פארשיעדענע ארגאנען פון'ם קערפּער, אויף פארשיעדענע וועגען און אופנים.

פאר הונדערטער יאהרען האט מען שוין געוואוסט דאס פוילען און מאטעריע האבען צו טאן איינס מיט'ן צווייטען און קומען אריין אין דעם זעלבען קלאס.

מען האט אבער זעהר וויניג געוואוסט פון דער "באקטעריאלאגיע" איידער פּאסטורס צייט און דאס איז איננאנצען זעכציג־זיבעציג יאהר צוריק.

ווען ער האט ארויסגעבראכט זיינע גרויסע ערפינדונגען פון "ברויזען און פוילען" האט מען ערשט דאן אנגעפאנגען צו שטודירען דיעזע קליינינקע ארגאניזמען אונטער דעם מיקראסקאפּ און מען האט זיך שפּעטער אנגעשטויסען וואס פאר א גרויסע ראליע זיי שפּיעלען אין קראנקהייטען און ספּעציעל אין די אנשטעקענדע חולאת'ן.

ליסטער — וועמענס נאמען שיינט ווי א שטערן אין דעם הימעל פון דער מאדערנער כירורגיע— אין ענגלאנד. און קאך, וועלכער איז באריהמט אין דייטשלאנד פאר זיינע ערפינדונגען און דאס שטודירונג פון דאס בלוט האבען ביידע געלייגט זייער שטעמפּעל אויף די ערפינדונגען פון פּאסטור און מען האט זיי אנגעווענדעט אין דער כירורגיע און מעדיצין.

"אנטיסעפּטיקס" (פוילעניש־פארהינדערונג) זיינען געקומען אביסעל שפּעטער און אין א משך פון עטליכע יאהר האבען זיינע אידעען געבראכט א גאנצע רעוואלוציע אין דער מעדיצינישער וועלט. ער האט געמאכט פיעלע "וואקסינס" און די הויפּט פון זיי זיינען געווען די קעגען "אנטהראקס" און "רייבים".

עס איז פאראן א געוויסע קראנקהייט וואס רופט זיך אן "לאקדזשא". און דאס מיינט אז דער מויל און קין באקען פארשליסען זיך אזוי ווי מיט א צוואנג. זי איז זעהר געפעהרליך און קומט פון א געוויסען באציל וואס רופט זיך אן 'אנטהראקס" און געפינט זיך ביי קיה און שאף.

"רייבים" איז די קרענק וואס הינט באקומען ווען זיי ווערען משוגע. די פיינע רינט ביי זיי פון מויל און ווען דער מענש קומט אין צוזאמענהאנג מיט דעם ווערט ער געפעהרליך קראנק. אבער דער "וואקסין" ווירקט געגען דעם באציל און דער מענש ווערט געזונט.

בוי און צושטערונגס ארבייט פון דער נאטור

פון ש. גרינבלוי.

דער מענש קומענדיג אויף דער וועלט פארהעלטניסמעסיג גאנץ שפּעט אין דעם אונאויפהערליכען גאנג פון צייט, האט געפונען בערג און טהאלען, טייכען און ימים און האט זיך פארגעשטעלט אז אזוי איז שטענדיג געווען און וועט זיין. דאס די וועלט ווערענדיג איינמאל געשאפען בלייבט אונפאראנדערט אין פארמע. דאס דער ים וועט קיינמאל ניט ארויס פון זיינע ברעגעס, דאס די טייכען האבען שטענדיג אזוי געפלאסען און וועלען אויך אזוי ווייטער פליסען צום ים. דאס די הויכע בערג וועלען שטענדיג בלייבען שטארצענדיג צום הימעל אזוי. די מאדערנע וויסענשאפט דענקט אבער אנדערש. באוואפענט מיט דער ארבייט פון די געניאלע פארשער און דענקער פון פריהערדיגע צייטען, וועלכע האבען געלייגט דעם פונדאמענט פאר דער ריזיגער געביידע פון נאטור וויסענשאפט, קענען די מאדערנע פארשער געהן פיעל ווייטער און טיעפער אין זייערע וויסענשאפטליכע ספּעקולאציעס.

די מאדערנע וויסענשאפט וואס ווערט גערופען "געאלאגיע' און מיינט די לעהרע וועגען די נאטור פון דער ערד, זאגט אונז אז "מעשה בראשית" איז נאך ווייט ניט צו ענדע נאר ווערט כסדר פארגעזעצט. ד. ה. אז די נאטור האלט כסדר אין שאפען אבער האלט אויך אין פארניכטען.

די נאטור בויט און צושטערט. און די צוויי פּראצעסען פון בויען און צושטערען געהען אן טאג איין, טאג אויס, יאהר איין, יאהר אויס פאר אונענדליכע יאהר טויזענטע.

איין זאך וואס די נאטור שאפט מעהר ניט איז — נייע מאטעריאלען. זי באנוצט בלויז די זעלבע מאטעריאלען פאר איהר ארבייט. דער מאטעריאל אליין ווערט קיינמאל ניט צושטערט, נאר ווערט בלויז איבערגעאנדערשט אין פארמע. עס איז אונגעפעהר ווי א קינד שפּיעלט זיך מיט זאמד ביים ביטש, אט מאכט ער פון דער מאסע זאמד א "שלאס", אט בויט ער דערפון א "הויז" אדער פעסטונג, צעווארפט די זאמד און בויט נייע געביידען... די זאמד בלייבט אבער דאס זעלבע.

אונזער ערד קוגעל פארנעהמט א שטח פון קנאפע 200 מיליאן סקווער מייל, כמעט גאנצע דריי פערטעל דערפון אדער 144 מיליאן סקווער מייל פארנעהמען די ימים, פעהרענד די יבשה, דערונטער שוין אריינגערעכענט די גרויסע לייקס און טייכען, פארנעהמט בלויז 55 מיליאן סקווער מייל, אדער ניט פיעל מעהר פון א פערטעל פון דער גאנצער אויבערפלעכע. איבער 2 דריטעל פון דער גאנצער יבשה געפינט זיך אויף בלויז איין העלפט — די צפון העלפט פון ערד קוגעל. וועהרענד דער גרעסטער טייל פון דער וואסערדיגען שטח איז אויף דער צווייטער העלפט. — די דרום העלפט. עפּעס האט געמוזט פארקומען ביי דער "געבורט" פון אונזער ערד צו מאכען אזא אונגלייכע איינטיילונג פון ים און יבשה אויף די ביידע העלפטען פון ערד קוגעל.

באטראכטענדיג א פיזיאגראפישע קארטע פון דער ערד געפינען מיר, דאס אלע גרויסע יבשה טיילען, די זאגענאנטע קאנטינענטען, זיינען אין דער פארמע פון א שיסעל, ניט אזוי רונדיג ווי א שיסעל, נאר עהנליך צו א שיסעל מיט הויכע ראנדען ביי די ברעגעס און א פלאכען דעק. דאס מיינט צו זאגען אז די ברעגעס פון די ימים וואס רינגלען ארום די קאנטינענטען זיינען בערגיג, וועהרענד דער צענטער פון א קאנטינענט באשטעהט פון פלאכע לאנד עהנליך צום דעק פון א שיסעל. נאך מערקווירדיגער איז דאס ביי די ברעגעס פון די גרעסטע ימים געפינען זיך די העכסטע בערג גרופּען, אדער בערג קייטען וועהרענד ביי די קלענערע ימים זיינען די בערג קייטען נידריגער. אזוי צום ביי שפּיעל געפינען מיר דאס אן אונגעהייערע קייט פון הויכע בערג ציהט זיך איבער גאנץ אמעריקא און צפון אמעריקא ביי די ברעגעס פון פּאסיפיק ים, וועהרענד ביי די ברעגעס פון אטלאנטישען ים זיינען דא וועניג בערג קייטען און דיעזע אויך ניט קיין זעהר הויכע.

דיעזע מערקווירדיגע איינטיילונג פון ים און יבשה און די בערג גרופּען האט געהאט א געוואלדיגען איינפלוס אויף די קלימאטישע און געאגראפישע באדינגונגען און במילא אויף דעם לעבען פון די מענשען אין די פארשיעדענע געגענדען, און אויך אויף דער גאנצער ענטוויקלונג פון דער מענשליכער ציוויליזאציע.

די מאדערנע וויסענשאפט שטעלט פאר די ערד אלס איינגעוויקעלט אין מעהרערע שלייערן, דער אויבערשטער אדער דינסטער שלייער באשטעהט פון גאז'ן, פייכטקייט, ד. ה. וואסער דאמף און דינעם שטויב. מיר רופען דאס אן לופט אדער אטמאספערע.

א צווייטער שלייער ארום די ערד באשטעהט פון וואסער וואס רינגעלט ארום די יבשה אויבערפלעכע וואס מיר רופען לאנד אבער וואס איז אין אמת'ן א דריטער געדיכטערער שלייער ארום דעם צענטער פון דער ערד. דיעזער "געדיכטער שלייער" ווערט גערופען דער ערד'ס "קארע". די קארע וואס ווערט אפּגעשאצט צו זיין ביז 50 מייל טיעף, באשטעהט ווידער פון פארשיעדענע שיכטען אנגעפּאקט איינע אויף די צווייטע.

עס זיינען דא וויכטיגע גרונדע צו גלויבען דאס דער דינער שלייער אדער אטמאספערע פון דער ערד, וואס ווערט אפּגעשאצט צו זיין ביז 100 אדער 150 מייל הויך ארום די ערד, איז אמאל געווען פיעל שווערער און גרעסער און האט ענטהאלטען אונגעהייערע מאסען דאמף און גאזען וואס זיינען דערנאך איינגעזאפּט געווארען אין דער ערד. די מאסען דאמף פון דער אטמאספערע האבען אנגעפאנגען פארנעמען נאך א פיעל גרעסערן שטח פון דער אויבערפלעכע ווי איצט. ביסלאכווייז האט די יבשה זיך געהויבען אדער די וואסער אין די ימים איז געפאלען דורך גרויסע ענדערונגען אין דעם "בויך" פון דער ערד, און עס האבען זיך געבילדעט די קאנטינענטען, וועלכע האבען פון די ימים און עס האבען זיך פריהער באדעקט איינגעזאפּט די גאזן; וואס די ימים האבען באקומען פון דער אטמאספערע און אין פארשיעדענע קאמבינאציעס געשאפען די פארשיעדענע זאלצען און מינעראלען. די אטמאספערע האט פארלארען די וואסער פון די ימים און די יבשה האבען געוואונען אזוי צום ביי שפּיעל. איז דער גאז קארבאן דיאקסייד. וואס געפינט זיך אזוי פיעל אויף דער ערד אין דער פארמע פון קוהלען, איז דא גאנץ וועניג איצט, וואנען די ערד האט עס אפּגעזויגען.

פונקט גענוי ווי די יבשה האט זיך אויף א געוויסען פּלאץ א הויב געגעבען און זיך איינגעשפּרייט אויף דעם חשבון פון ים. האט אויך געטראפען, אז אין אנדערע פּלעצער האט דער ים פארכאפּט א שטיק יבשה.

אזוי צום ביישפּיל איז פּראקטיש זיכער דאס ענגלאנד איז אמאל געווען א טייל פון אייראפּאישען קאנטינענט וואס דער ים האט אפּגעהאקט פון אייראפּא וועהרענד דער גרעסטער טייל פון די ווייטער סטייטס איז אמאל געווען אונטער וואסער פון וואס די יבשה האט זיך לאנגזאם ארויסגעהויבען.

לייק מישיגען און די אנדערע גרויסע לייקס זיינען א קליינער רעשטעל פון דעם ים וואס האט אמאל באדעקט דעם צפון אמעריקאנעם קאנטינענט.

ווען מיר זאגען, אז אמאל האט דער ים אדער די ערד זיך א הויב געגעבען, מיינט עס ניט, אז עס איז געשעהן אין א געוויסען טאג אין א געוויסער שטונדע, נאר אז דאס איז פארגעקומען אין א משך פון צעהנדליגע טויזענטע יאהר און אן אונענדליך לאנגזאמען פּראצעס, וואס קומט כסדר פאר נאך איצט.

יעס, נאך איצט הויבט זיך די יבשה ארויס פון ים אין געוויסע פּלעצער. וועהרענד אין, אנדערע פּלעצער "פארשלינגט" דער ים אלץ מעהר פון דער יבשה. עס אבער צו אזוי לאנגזאם, דאס עס איז אונמעגליך צו באמערקען וועלכע גרויסע ענדערונגען אין דעם קורצען לעבענס שפּאן פון מענשען, אבער אין א משך פון עטליכע צעהנדליגע טויזענטע יאהר, זאגאר בלויז עטליכע טויזענט יאהר, קען די ענדערונג זיין א געוואלטיגע. עס איז באקאנט פון דער געשיכטע פון אלטערטום וועגען א שטאדט ביים פערסישען ים בורזאם, וואס איז געווען א האפען שטאדט אין די צייטען פון גריכישען היסטאריקער הערדאט, און איצט געפינען זיך די חורבות פון יענער שטאדט גאנצע 40 מייל פון ברעג ים.

ניט ווייט פון נעאפּאל, איטאליען, געפינען זיך דריי ריעזיגע זיילען, וואס די רוימער האבען אמאל געבויט אין ים צו פאראנקערן שיפען. איצט געפינען זיך די זיילען איינגאנצען אויף יבשה. די זיילען זיינען 40 פוס הויך. א העלפט פון זיי, ביי 20 פוס, איז איינגעגעסען פון צעלען פון מאלוסקען (אזעלכע ים חיה'לאך) וואס באווייזט אז די זיילען זיינען אמאל געווען 20 פוס טיעף אונטערן וואסער.

עס זיינען דא מעהרערע אזעלכע זיכערע באווייזע, דאס דער ים פאלט צוריק אין מאנכע פּלעצער, וועהרענד אין אנדערע פארשפּרייט ער זיך נאך מעהר אויף דער יבשה.

דיעזע ענדערונגען געהען אן כסדר און מיר קענען קיין אהנונג ניט האבען, וועלכע געוואלטיגע רעזולטאטען דאס וועט ברענגען אין דער ווייטער צוקונפט. אבער וועלכע קרעפטען ווירקען אין דיעזע אונאויפהערליכע ענדערונגען? דערויף גיט די געאלאגישע וויסענשאפט דעם פאלגענדען ענטפער:

די קראפט פון וואסער אויפצולייזען אלע סאלידע מאטעריאלען, וואס געפינען זיך אויף דער וועלט, איז אן אונבאגרעניצטע.

וואסער קען אויפלייזען ניט נאר מעטאלען, נאר אויך די הארטסטע מינים שטיינער־גראניט. עס איז בלויז א פראגע פון צייט. די אויפלייזונג געהט נאטירליך צו זעהר לאנגזאם, אבער זי געהט אן כסדר, אונאויפהערליך, ווען כוואליעס פון שלאגען כסדר אויף א שטיינערדיגען ברעג, ווערען די שטיינער ביסלאכווייז אויפגעלייזט אין פיינעם זאמד, וואס עס ווערט טהיילוויז אנגעזאמעלט אויפ'ן ברעג ים, טהיילוויז אוועקגעטראגען פון די כוואליעס אין ים אריין.

דאס איז אבער נאך ניט אלעס. די טייכען וואס שטראמען אריין אין די ימים טראגען כסדר אריין אין די ימים אויפגעלייזטען שטאף פון ערד, שטיינער, מעטאלען, זאלצען און נאך מעהר פון פלאנצען און באשעפענישען. וואס דאס וואסער פון די טייכען לייזען אויף אויף זייער מארש צום ים דערפאר איז עס וואס ים וואסער אנטהאלט פּראקטיש אלע מעטאלען און מינעראלען, וואס געפינען זיך אויף דער ערד, דערונטער אויך גאלד; און דערפאר איז עס אויך וואס ים־וואסער איז אזוי געזאלצען און כעמיש דיקער פון די וואסערען פון טייכען און לייקס.

אונזער גרויסער ביבלישער פילאזאף קהלת האט נאך באמערקט — "כל הנחלים הולכים אל הים, והים איננו מלא" — אלע טייכען פליסען אריין אין ים און דער ים ווערט ניט פול. ווארום ווערט אבער דער ים ניט פול פון די מאסען שטאף, וואס קומען כסדר אין איהם אריין?

דער ענטפער דערויף איז, אז דער כעמישער פּראצעס פון דער נאטור, וואס לייזט אויף אין וואסער אלע הארטע שטאפען אויף איין פּלאץ, בויט אויך און שאפט נייע מאטעריאלען פון דעם אלטען שטאף אנדערשוואו. אבער דער ניי געשאפענער מאטעריאל איז לרוב גאנץ פארשיעדען פון דעם אלטען. אזוי צום ביישפּיל ווערט פון די זאמד פון א גראניט־שטיין געשאפען א גאנץ אנדער מין שטיין — קאלך־שטיין, און אזוי ווייטער. דערמיט ערקלעהרט זיך, דאס אויף איין פּלאץ רייסט זיך דער ים כסדר אריין אין דער יבשה, ד. ה. עס לייזט אויף די הארטע שטאפען ארום די ברעגעס, וועהרענד צו דער זעלבער צייט פאלט דער ים צוריק אנדערשוואו. עס הייסט, די כוואליעס דארט שלאגען צו צו די ברעגעס אנגעזאמעלטע שטאפען, וואס ווערען געבראכט פון אנדערשוואו און ווערען מיט דער צייט פארהארטעוועט אין נייע פארמען פון שטאף.

פון דערפון איז צו זעהן, דאס אלערהאנד וואונדערבארע טראנספארמאציעס קומען פאר אין דער נאטור. א פלאנץ אדער דער קערפּער פון א באשעפעניש, וואס ווערט אוועקגעטראגען פון ערגעץ א טייך אין ים אריין און ווערט ביסלאכווייז כעמיש אויפגעלייזט, קען אין לויף פון דער צייט פארוואנדעלט ווערען אין א הארטען שטיין אויף א גאנץ אנדער ברעג פון ים!

דיעזע קראפט פון דער נאטור צו מאכען כסדר ענדערונגען אין די גרעניצען פון ים און יבשה, ווערט פון דער וויסענשאפט גערופען "דיאסטראפיזם". עס איז אבער אויך דא א צווייטע קראפט, וועלכע ווירקט אין דער זעלבער ריכטונג. יענע קראפט ווערט גערופען "וואלקאניזם". דאס מיינט די ענדערונגען וואס קומען פאר טיעף אין "בויך" פון דער ערד, אונטער דער ערד'ס קארע און טיעף אונטער דעם גרונד פון די ימים. די וואלקאנישע קראפט מאכט טיילען פון דער יבשה זיך אויפצוהויבען אדער צו זינקען. און דאס זעלבע מיט די ימים. די בערג אויף דער יבשה זיינען ענטשטאנען אויסשליסליך פון יענער וואלקאנישער קראפט. וועלכע דאס רוב ארבייט אויך זעהר לאנגזאם, אזוי לאנגזאם ווי דיאסטראפיזם, אבער מאנכעסמאל קען א רוק פון די שיכטען פון דער ערד'ס קארע פאראורזאכען אן ערדציטערניש.

די געאלאגיע גיט צו, דאס ניט אימער האבען די ביידע קרעפטען געארבייט אזוי לאנגזאם, און עס איז מעגליך, אז אין דער ווייטער פארגאנגענהייט האבען געגעבען פּעריאדען פון א פיעל שנעלערע ארבייט, אבער דאס זיינען געווען אויסנאהמען.

דער באריהמטער אמעריקאנער געאלאג וויליאם ב. סקאט, זאגט אין זיין גרויסען ווערק "איינלייטונג צו געאלאגיע":

"מען קען מיינען, אז די געגענווארט איז ראדיקאל פארשיעדען פון דער ווייטער פארגאנגענהייט און דאס די איצטיגע באדינגונגען איז אונמעגליך צו באלייכטען די ווייטע פארגאנגענהייט. אזא מיינונג איז אבער העכסט אונלאגיש. עס איז ניט קיין אורזאך צו גלויבען, דאס די פיזישע און כעמישע געזעצען פון אמאל זיינען געווען אנדערש פון די איצטיגע, און וואס מעהר מיר שטודירען די נאטור פון דער ערד, אלץ מעהר ווערט אונז קלאהר, דאס איהר געשיכטע איז אן אונטערבראכענע פארזעצונג און די פאקטארען, וואס האבען אין דער ווייטער פארגאנגענהייט געבראכט די גרויסע ענדערונגען אויף דער ערד, עקזיסטירען אויך איצט און זעצען כסדר פארט זייער ארבייט פון מאדיפיצירען אלעס אויף דער וועלט."

אויל דורכגעווייקטע מאטראץ איז אורזאכע פאר אויספארשונג

גוועלף, פעברואר, 3.

פּאליציי וועט אנהויבען אן אויספארשונג, אייגענטליך א פארזעצונג פון דער אויספארשונג, וואס איז מיט א צייט צוריק שוין אפּגעשטעלט געווארען, וועגען די מיסטעריעזע פייערען, וואס האבען אויסגעבראכען איינס נאך די אנדערע אין און ארום דעם קעפּיטאל טעאטער.

די אורזאכע פאר באנייען די אויספארשונג איז דאס געפינען א מיט נאפט אויסגעווייקטען מאטראץ אין קעלער פון א ליידיגער סטאר, אין וועלכער א פייער איז שנעל איינגעלאשען געווארען. דאס האט ארויסגערופען א פארדאכט, אז דער פייער איז געווען געמאכטער.

דער שאדען צו דער ליידיגער סטאר איז געווען ניט [illegible] גרויסער. פיעל מעהר האט געליטען פון פייער און רויך די דערבייאיגע סט[illegible] פון פ. ראוען.

די ליידיגע סטאר געפינט זיך לעבען קעפּיטאל טעאטער, אויף א פּלאץ וואס באלאנגט צום שיקאגא תבואה מאגנאט, ארטור וו. קאטען. דער לעצטער האט דעם פּלאץ געקויפט ווען עס האט זיך גערעדט וועגען אויסבויען דארט א מיליאן דאלארדיגען קאטען האטעל.

פּרעזידענט פון וואלטהעם וואטש קא. געשטארבען

בראקוויל, מאסס., פעב. 3.

עזרא טשארלז פיטש, 87 יאהר אלט, וועלכער איז 40 יאהר נאכאנאנד געווען דער פּרעזידענט פון דער וואלטהעם וואטש קא., איז דא היינט געשטארבען אין זיין היים.